

Raadsinformatiebrief

Zaaknummer: 105377

Openbaar

Verzonden aan de raad op:

16 MRT 2021

Onderwerp:

Voorlopige uitkomsten nieuw verdeelmodel Gemeentefonds

Kennisnemen van:

De voorlopige uitkomsten (voor de gemeente Harlingen) van het nieuwe verdeelmodel Gemeentefonds.

Beste raadsleden,

Hierbij ontvangt u een informatiebrief over de voorlopige uitkomsten van het nieuwe verdeelmodel en de gevolgen daarvan voor de gemeente Harlingen.

Inleiding

De herijking van het gemeentefonds is al geruime tijd onderwerp van discussie. De nieuwe verdeelmodellen moeten een verbetering zijn ten opzichte van de huidige verdeling: eenvoudiger, beter uit te leggen en ze moeten beter aansluiten bij de kosten die de gemeenten maken.

De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties heeft op 2 februari 2021 de uitkomsten van de nieuwe verdeling van het gemeentefonds voor advies voorgelegd aan de Raad voor het Openbaar bestuur (ROB). De invoering van de nieuwe verdeling is verzet naar 1 januari 2023.

De procedure is nu als volgt. De minister heeft de ROB gevraagd om uiterlijk 1 maart 2021 een reactie op het verdeelvoorstel te geven. De minister voorziet het advies van de ROB van een reactie en heeft de mogelijkheid het voorstel aan te passen aan het advies van de ROB, waarna het de beurt is aan de VNG om advies te geven. De VNG heeft intensief samengewerkt bij het uitvoeren van het onderzoek.

Na consultatie van de VNG en gemeenten is de uiteindelijke besluitvorming over het nieuwe verdeelmodel aan het volgende kabinet.

Gemeenten hebben inmiddels kennis kunnen nemen van de voorlopige uitkomsten zoals die nu voor advies bij de ROB zijn neergelegd. Wij willen de belangrijkste uitkomsten in deze raadsinformatiebrief gaat kort voor u toelichten.

Forse nadelige gevolgen voor de Noordelijke provincies

Uit de voorlopige uitkomsten blijkt dat er gemeenten zijn met forse nadelige effecten. In het bijzonder geldt dit voor gemeenten in Friesland en Groningen. In een eerder advies van de ROB merkt de Raad op dat in het uiterste geval middelen voor specifieke gemeenten moeten worden afgezonderd als deze gemeenten deze effecten zelf niet kunnen opvangen. De fondsbeheerders overwegen voor de Groningse en Friese gemeenten een dergelijke uitzondering in te richten. Deze keuze is onderdeel van de adviesaanvraag aan de ROB.

De Friese en Groningse wethouders, vertegenwoordigd door de Vereniging van Friese Gemeenten (VFG) en de Vereniging van Groninger Gemeenten (VGG), doen een ernstig beroep op de ROB, de VNG en het (nieuwe) kabinet om zeer kritisch te kijken naar de voorgestelde verdeling en te komen tot een structurele oplossing voor de getroffen gemeenten.

De Friese en Groninger wethouders verwerpen het herverdelingsproces niet. Wel willen ze eerst met name de ROB duidelijk maken dat enkele maatstaven niet goed zijn uitgewerkt. Maatstaven die met name voor de noordelijke provincies nadelig uitpakken. Als die zijn gecorrigeerd, en bovendien bekend is hoeveel extra middelen voor het Sociale Domein beschikbaar komen, ontstaat er een nieuw beeld. Pas dan kan beoordeeld worden hoe en in welke mate de overgebleven te zwaar benadeelde gemeenten moeten worden gecompenseerd.

Uitkomsten nieuwe verdeelmodel

De vergelijking van de nieuwe met de huidige verdeling geeft een ander beeld dan in het voorjaar van 2020, toen alleen de resultaten van het sociaal domein bekend waren.

In de tabel hieronder staat het integrale herverdeeleffect ten opzichte van de huidige verdeling. Het herverdeeleffect is het verschil tussen de huidige en de nieuwe verdeling, uitgedrukt in euro's per inwoner. Het herverdeeleffect kunnen we onderverdelen in herverdeeleffecten voor:

1. het klassiek domein (KD),
2. het sociaal domein (SD) en
3. de herverdeeleffecten als gevolg van de verevening van algemene eigen middelen (AEM). Deze laatste is onderverdeeld naar het effect van de verevening van onroerendezaakbelasting (OZB) en de overige eigen middelen (OEM).

De verevening algemene eigen middelen komt er eenvoudig gezegd op neer dat de mate waarin gemeenten eigen inkomsten kunnen genereren door de OZB en andere inkomsten van invloed is op de hoogte van de uitkering uit het gemeentefonds.

Tabel: totale herverdeeleffect per grootteklasse gemeente, uitgedrukt in € / per inw.

Aantal inwoners	Sociaal Domein	Klassiek Domein	Inkomsten OZB+OEM	Totaal
0-20.000	-109	190	-73	8
20-50.000	-87	166	-81	-1

50-100.000	-74	175	-94	8
100-250.000	-52	184	-103	29
>250.000	10	45	-115	-61

Het globale beeld voor het sociaal domein was in het voorjaar van 2020 al bekend: die laat een verschuiving zien van kleine naar grote gemeenten. Uit het onderzoek blijkt dat grote gemeenten in het sociaal domein gemiddeld meer kosten maken dan kleine gemeenten, waar de huidige verdeling niet voldoende rekening mee houdt.

Wanneer echter het Rijk meer geld toevoegt aan het Gemeentefonds ter versterking van het sociaal domein, dan wordt de te verdelen omvang van het sociaal domein groter en zullen een aantal negatieve effecten worden verkleind, of misschien zelfs worden opgeheven.

Voor het klassiek domein geldt dat de herverdeeleffecten vooral samenhangen met het afgenomen belang in de verdeling van:

1. de maatstaven bebouwingsdichtheid,
2. het aantal woonruimten en
3. de oppervlakte land.

Als u naar de tabel kijkt, dan ziet u dat de herverdeling voor nagenoeg alle gemeenten grote nadelige gevolgen heeft voor het sociaal domein en juist positieve gevolgen voor de inkomsten voor het klassieke domein. Dit heeft te maken met het feit dat in het nieuwe verdeelmodel de omvang van de clusters van het sociaal en klassiek domein zijn gewijzigd.

Het ingroeipad en een evaluatie

Het voorstel voor de invoering van de nieuwe verdeling gaat samen met een voorstel om de herverdeeleffecten verspreid over een aantal jaren in te voeren. Het kabinet heeft met de VNG de afspraak gemaakt om de effecten van de herverdeling niet groter te laten zijn dan maximaal € 15 per inwoner per jaar, voor zowel gemeenten die voordeel als gemeenten die nadeel hebben van de nieuwe verdeling.

Omdat het sociaal domein nog in beweging is, stellen de fondsbeheerders voor om de verdeling tijdig te evalueren. De evaluatie begint in 2025 zodat gemeenten tijdig weten waar ze vanaf 1 januari 2027 op kunnen en mogen rekenen.

Gemeente Harlingen en het nieuwe verdeelmodel

De gemeente Harlingen hoort vooralsnog bij de zes Friese gemeenten die erop vooruit gaan (of: die er niet op achteruit gaan), zij het "slechts" met 1,07 euro per inwoner. Op basis van 15.860 inwoners is het effect voorlopig becijferd op € 16.965.

Tabel: totaal herverdeeleffect Harlingen, uitgedrukt in € / per inw.

	Sociaal Domein	Klassiek Domein	Inkomsten OZB+OEM	Totaal
Harlinge	-120	225	-104	1

n				
---	--	--	--	--

Aangezien het hier om een voorlopige eerste uitkomst gaat, achten wij het verstandig om bij de komende Kadernota/Begroting 2022 nog geen rekening te houden met het structurele positieve effect van € 16.965 vanaf 2023.

De nieuwe verdeling van het gemeentefonds gaat in op 1 januari 2023. De definitieve (financiële) effecten kunnen we verwachten in de meircirculaire 2022.

De herijking van het gemeentefonds is een ingewikkelde kwestie. We hebben de belangrijkste wijzigingen zo goed en zo duidelijk mogelijk onder woorden proberen te brengen. Voor meer achtergrondinformatie verwijzen wij u graag naar de bijlage 1, met name de samenvatting op pagina 1 t/m 5 en Hoofdstuk 10 en 11 op pagina 29 t/m 34

Wij hopen u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd over de voorlopige uitkomsten van het nieuwe verdeelmodel.

Met vriendelijke groet,

Burgemeester en wethouders van Harlingen,
de secretaris,

de burgemeester,

S. van den Broek

W.R. Sluiter

Bijlagen:

1. 105389: Notitie: toelichting verdeelvoorstel en samenvatting t.b.v. adviesaanvraag ROB
2. 105390: Bijlage bij notitie